

Трета среща с Прага

Трета я наричам условно. Тя обединява най-вече повтарящото се в преживяванията ми от многобройните пътувания до обикнатия град през 70-те и 80-те години, без разбира се, да липсват и поредните разкрити негови тайни.

ПРАГА РАЗТВАРЯШЕ ШИРОКО ГОСТОПРИЕМНИТЕ СИ ОБЯТИЯ

Пристигах по едно и също време – през септември – сам, защото Татяна вече бе започнала новата си учебна година, а в края на декември за празниците двамата с нея, понякога и с приятели. Пътувахме със самолет, тогава за билет отиване и връщане преподавателската заплата богато стигаше, че и артисваше. На няколко пъти се възползвах от добрите си контакти с чешките туристически партньори, така че направо си артисваше цялата. Сиреч пристигах в Прага или с последните чешки самолетни групи от Слънчев бряг, или с влак за по-бедните групи от Поморие. С влак е доста уморително, макар и с кушет. Цяло денонощие, но нали бе аванта, а знаете какво казват чехите за авантата: и шамарът не боли, щом е аванта. Ако по онова време имаше вълшебници и ми бяха предложили пътуване нанякъде, нямаше и да се колебая – „Прага, естествено, пък ако ще и на магаре!“ Представяте ли си? През Югославия, Унгария, Словакия и Моравия, дни и нощи на магаре! Ала носещата радост цел винаги си заслужава всякакви мъки и изпитания! Всеки път отдалеч се радвах на предстоящата си среща с любимия град. След толкова години тя всеки път разтваряше широко гостоприемните си обятия само и единствено за мен, като за стар и верен приятел. И да не мислите, че съм си представял как за пореден път ще вдигам глава и ще цъкам с език пред емблематичните й паметници? Как ще щракам с фотоапарат, какъвто по онова време дори няхах? Или че ще хукна по музеи и галерии? Или пък, да ме прости Татяна, че ще отмятам и разхвърлям чешки пухени завивки с някоя дългокрака чехкиня? Как не! Срам ме е да си призная, но самоиронията ми ме ръчка с палец да го сторя. Какви ти забележителности, какви ти чехкини, в ума ми се поти халба студена бира с бяло калпаче, а уста ми слюноотделя при представата за

чешка шунка с чешка горчица и топли чешки хлебчета! Какво да се прави, нали вече припомних старата истина за любовта на мъжа, а аз съм все пак първо мъж, после бохемист и прагофил! Е, бирата е само един от пражките магнити. Притегателната сила на магическия град си остава в цялостната му атмосфера с богато минало и много красота, заредена с дух, романтичност и емоционалност, за която определена заслуга има и бирата. Защото, както казвам на туристите, истинска бира е само чешката, в други страни това питие е просто имитация, къде по-добра, къде по-недобра.

ДА ЖИВЕЙ, ЖИВЕЙ СРАМЪТ!

Впрочем пренебрегваните архитектурни паметници на Прага не ми останаха дължни, успяха да си отмъстят. Веднъж ми зашлевиха такава плесница, че ми писнаха ушите, а бузата ми и сега пламва като трябва да си го призная. В декемврийска празнична вечер се разхождахме из Старе Место с приятели, които бяха за първи път в Прага. Знаете колко красиво е осветена нощем тя, дори според мен от многото й премени най-й приляга нощната. Та мотаем си се ние из Старе место, приятелите охкат

и ахкат от възторг и все питат – а това какво е? Ами като не знам?! Освен за астрономическия часовник и туктаме за нещо дребно, трябваше да отвърщам само с „Не знам!“. Не знам за Тинския храм, не знам за Рудолфинум и не знам какво си още „Не знам!“. Една отколешна приятелка от компанията не издържа и в типичния си артистично-хашлашки стил ми кресна: „Не те ли е срам, бе! От колко години идваш в Прага и да не знаеш? И ми се пишеш голям бохемист!“

Да живеј, живеј срамът! Колко ли чудеса са сторени, тласнати от него? Още на другия ден си купих първия попаднал ми пътеводител и съвестно започнах да го чета. Оказа се не само приятно, а и полезно за бъдещето ми четиво, макар тогава да не съм и подозирал, че няколко години по-късно ще си вадя хляба, разказвайки на разни езици нещата, които тогава прочетох в тази стократно прелиствана днес книга.

Именно от нея узнах, че домът, под чийто покрив в апартамента на своите приятели Павла и Николай Георгиеви, ние имахме свой постоянен пражки подслон, е ренесансова постройка от края на шестнайсети век и че в него в началото на осем-

найсети век е живял първият кафеджия на Прага, арменец. Започнал като по ориенталски разнасял кафе по „староместките“ улици и дюкяни, а по-късно отворил и първото кафене отвъд Карловия мост, днес там е ресторант „При трите щрауса“. Подробностите дойдоха по-късно, в онези години приповдигнатостта идеше от общото впечатление, от цялостната старинна осанка на постройката. Влизаш през висока, тежка, дървена порта, минаваш малък сводест тунел под северните етажи на сградата, излизаш в малък двор. Веднага вляво

ПРИ ПРИЯТЕЛИТЕ СИ СЕ ЧУВСТВАМ КАТО У ДОМА

На нашето пражко убежище и неговите домакини дължа специално внимание и огромна благодарност. Без тях нямаше да посещавам толкова често Прага, без тях нямаше да издържим и на изпитанията на първите месеци на емиграцията си, сега нямаше да сме тук с вас и аз, убеден съм, нямаше да напиша нито ред за Прага и нашата взаимна любов. Не зная какви са вашите приятели, нашите, благодаря на Бога за тях, са истински. Без корист в отношенията, с много обич, всеот-

доха се, но не по български или чешки, останаха добри родители и приятели, и до днес се виждат поне веднъж в годината. Николай живее в театъра си и с театъра си в Софийския университет, Павла с новия си мъж в Карлин, а децата пораснаха и се пръснаха из Прага. Няма го и някогашното очарование на това профанизирано от туризма днес кътче на Старе Место. В онези години наоколо си имаше всичко – и бакалница, и хлебарница, и месарница, и кръчмички, естествено. За мен особени емоции предизвикваше например фактът, че отиваме до кръчмата с огромна трилитрова керамична кана от България, пием по една бира на крак докато ни я напълнят, и си я отнасяме вкъщи. Обикновена гледка бе да срещнете дете, изпратено от родителите си, да мъкне подобна кана с монети на дъното към най-близката кръчма. И това вече го няма. А тогава? Тогава всичко си бе като в старите филми и аз се опитвах да се впиша в тях. Познавах добре само центъра на града, повече не ми и трябваше. През деня, докато Николай бе на работа /беше режисьор в телевизията/, аз помагах за децата и с каквото друго можех на Павла, после се мотаех из уличките, най-вече през Карлов мост и по Мала Страна или из Старе Место и по Вацлавака, зяпайки по фасадите и търсейки нови находки по украсите им, влизаш в книжарници, купувах си и плочи с песни на любимите певци, посещавах офисите на познати, с които се бях сдобил от „Златния Орфей“ и „Златната ракла“, както и на други, за които съм останал незабравим екскурзовод. Пообиколих и някои от крайните квартали на Прага, за да гостувам на някои от тях. Виждах, че и тукашните панелни колективни спални са почти като нашите /почти, защото имаше красиви паркове, а алеите, тротоарите, всичко около блоковете бе подредено и чисто/, возех се на метро, горд, че всеки път се справям с новия начин на таксуване. Казвам горд, защото не съм от най-сръчните, опре ли до техниката. С всяка нова нейна придобивка в началото се чувствам безпомощен, много пъти дори и смешен. Къде на бира, къде на кафе, къде за вечеря, не мога да се оплача от липса на чешко гостоприемство. Разбира се, както вече стана дума, в повечето случаи за еднократна употреба. Често

„При златната змия“

и насреща вдясно стълбище с вити каменни стълби, които водят от двете страни към външните коридори на етажите. На чешки те се наричат *равлаш*, на български се налага да се опишат. Може да се преведат и като чардаци, но трябва да уточня, че като тези в Рилския манастир, защото лично аз свързвам чардаците най-вече с чорбаджийските къщи. Можете да ги видите в старите жилищни сгради и в Старе Место, и в Мала Страна и в Жижков. В двата им края някога е имало общи тоалетни /сигурно ви е направило впечатление по старите филми/, на тях са външните врати на всяко едно от жилищата. Нашите приятели живееха на последния етаж, от който лесно си бяха направили вътрешна стълба и към тавана, където бяха спретнали стая за гости. Както сами се досещате, при стопанин българин, тя рядко оставаше незаета.

дайност и взаимност, която трае вече десетки години. Няма бартер като при чехите на грам и сантиметър. В дома на всеки един от тях аз се чувствам като у дома. По кадастър свой дом имам само в Поморие, а инак и в Пловдив, и в София, и в Габрово у най-най-добрите ни приятели. Един от тях казва, че съм бил най-очарователната освободеност, Татяна ми е по-стеснителна, но вярвам, че и тя се чувства прекрасно с мен.

„ПРИ ЗЛАТНАТА ЗМИЯ“

така се казва пражкият дом. Ще го познаете лесно, намира се на улица „Карлова“, на стената към малкото площадче пред Клементинум има емблема със златна змия. Столетия там е имало кафене, дори и в соцлагера. Сега се смениха какви ли не магазини, знаете как изглежда „Карлова“, една от главните артерии на туристическите маршрути на „Кралския път“. Отдавна ги няма там и моите приятели. Разве-

вземах Николай от офиса му в сградата на телевизията, днес като някога отново някаква банка, на Сеноважния площад, който тогава носеше името на родоначалника на соцреализма Максим Горки. Прибирахме се у дома, хапвахме, вземахме децата и отивахме с тях на Кампа, където ги оставяхме да лудуват, а ние продължавахме сладката си приказка за туй и онуй в България, която определено липсваше на моя приятел. Нататък по Карлов мост, обратно пак по Карлов мост и никакви тълпи, и никакви опашки пред скулптурата на Ян Непомуцки. Сега си давам сметка, че май Карлов мост остава като най-солиден обобщаващ момент в описаните преживявания от онези години. Но за това малко по-после.

ПРИСТИГАХМЕ ПРЕДИ КОЛЕДА И ХУКВАХМЕ ПО УЛИЦИТЕ И ПЛОЩАДИТЕ

Акцентът на тази обобщена трета среща с Прага обаче са неколкото пъти празнувания на Коледа и посрещането на поредната Нова година. Вярвам, добре познавате онази празнична атмосфера не отсега и сигурно ще се съгласите, че за нас, българите, това е било невероятно, изключително преживяване. Пристигахме преди Коледа и хуквахме по улиците и площадите, понякога сами с Татяна, понякога с приятели, които водехме със себе си. Че то само да се разхождаш ти стигаше, за да се почувстваш като в приказка. Къде ти по онова време у нас улични украси, богати, пъстри витрини, дядо Мразовци, ангели, сцени от всякакъв материал на Рождеството с Богородица, младенца, трите влъхви и всякакви животинки. Като казах животинки, та се сетих, че на няколко пъти виждахме и красиви бели кучета с невероятни като мъниста сини очи да влачат по Старе Место шейна с възторжени туристи. Не сте ли ги виждали? А че и до днес отвсякъде звучи коледна музика, сигурно сте регистрирали. Старинни и по-нови песни, омагьосващото многогласие на детските хорове от естрадата на Староместкия площад, прекрасните тенорови височини на Карел Гот почти отвсякъде. Ами опашките пред огромните кащи с шарани като прасенца? Много им се радвах. Най-вече май защото след коледната традиционна вечеря /пържен шаран

с картофена салата/ щях да сложа някоя друга люспица в тънкия си даскалски портфейл с надеждата, че няма да зее от празнота. Веднага след вечерята обичахме да скитаме из мъртвите романтични улочки. Да, наистина мъртви, ни жива душа. Знаете чешката традиция – всички да са си вкъщи със семейството на Бъдни вечер. Най-оживена ставаше стара Прага в полунощ срещу първи януари. А не, в никакъв случай не и такава лудница като днес. Като имате предвид, че живеехме на пъпа на Старе Место и на две крачки от Карлов мост, лесно можете да се досетите, че минути преди полунощ бяхме там – със сребърен поднос, кристални чешки чаши и българска „Искра“, която гръмваше точно в дванайсет, вдигаха се наздравизи, разменяха се целувки и пожелания, всичко както си му е редът. А край нас почти никой – една-две малки компанияйки от нашата страна и още толкова от другата. И както днес, макар и много по-скромно, небето се обсипваше и греиваше от фойерверки, по улиците хора, не тълпи, които весело се поздравяваха на всякакви езици и надигаха чаши или бутилки за здраве и берекет. Ако сте преживели нещо подобно, сигурно и вие си спомняте с удоволствие онези времена, ако не, то има за какво да завиждате. Но със светла завист, моля!

ЦЕРЕМОНИЯ ЗА РИЦАР НА ЧЕШКАТА БИРА

Обещах да се върна към Карлов мост, главният герой на третата ми среща. Към него ме връща и една друга, доста забавна история, свързана отново с любимото кехлибарено питие. Един от познатите ми, с когото често се срещам, тъй като живееше съвсем наблизо до Георгиеви, в „Лилийова“ улица /светът е малък, нали?/, предложи да ме посвети чрез нещо като церемония за истински рицар на чешката бира. Твърдеше, че сред мъжете от Старе Место и Мала Страна е прието като традиция всеки млад мъж, любител на бирата, да бъде признат за неин рицар, ако докаже за една вечер да изпие във всяка кръчма на „Нерудова“ в Мала Страна по една бира. А по онова време тези кръчми, без да съм ги броил, трябва да са били повече от десетина. Можех ли да откажа на такава предизвикателство, макар че

никога не съм се перчил като пияч, а и никога не ми е харесвала онази нашенска черта да се правим на големи мъже с това кой колко изпил. Голяма гордост! Ала в Прага, и то за бира, нямаше как да не опитам поне веднъж и аз да се направя на пич, пардон, да стана бирен рицар. Речено сторено! Започнахме някъде в късния следобед и приключихме към полунощ, когато кръчмите вече затваряха. В опияняващия маратон от горния край на „Нерудова“ и „При двете слънца“ /апропо, домът, в който е живял големият поет и писател Ян Неруда, на когото е наречена и улицата/ успях да стигна жив и здрав и до долния ѝ край, за да изпия последната халба в „При котарак“. С оперетна походка, кискайки се безпричинно, ние, двамата маратонци, тръгнахме да се прибираме през Карлов мост. Някъде по средата, моят бирен кръстник Станда Книжек /Станада от Станислав – виждате ли, и до днес си спомням името му!/ предложи да се освободим от останалото в нас пиво като го подарим на Вълтава. На пияна глава акъл много не ѝ трябва. И пак – речено, сторено. Изправих се гордо върху парапета, дръпнах, олюлявайки се, ципа на дънките и веселата жълта струйка се понесе към тъмните води под мен. Как не съм я последвал и сам не съм полетял надолу, един Бог знае, сигурно защото той, казват, пазел лудите и пияните. Навярно така, със златист подпис върху гръбнака на неговата река, съм се свързал завинаги, в добро и зло, с любимия град. И пак само Бог знае – може пък тъкмо тази моя детинщина да е била моето магическо заклинание да му се отдам завинаги? Защо не, та нали едно от многото му имена е и Прага магическа? Това, разбира се, трябва да е било само мое, лично вричане. Не се и опитвам да го превърна в легенда и традиция.. Не ща и да си помисля, че някой от вас, господа /слава Богу, дамите нямат шанс, макар че какви ли не се срещат днес и сред тях!/, ще тръгне да стори същото. Моля ви, недейте, заклевам ви! Ще вземе някой да цопне във Вълтава, да загине млад и зелен, та да ми тежи после на съвестта. А не, моля ви, това не! Измислете си свое заклинание. Та така...

Васил Самоковлиев